Ἰταλίᾳ τὸ δημοκρατικὸν κόμμα τῆς ἐνεργείας, ἡγουμένων τοῦ Ματζίνη, τοῦ Γαριβάλδη καὶ ἰδίᾳ τοῦ μεγαλοφρονεστάτου πάντων, τοῦ τελευταίου Δόγου τῆς Βενετίας Δανιὴλ Μανίνη, δὲν ἐδίστασε νὰ παράσχῃ χεῖρα πίστεως καὶ συνδρομῆς εἰς τὸν ἐκ τοῦ ἡρωϊκοῦ Πεδεμοντίου Re galantuomo, τὸν ἔνοπλον τοῦτον προφήτην τῆς ἰταλικῆς ἑνότητος καὶ ἀναγεννήσεως. Ἐνόουν οὗτοι, ὅτι μόνον διὰ τοιαύτης δυνάμεως ἦτο πιθανὸν νὰ τύχωσι πραγματώσεως οἱ ἐθνικοὶ πόθοι, ὅ περ καὶ ἐγένετο. Διότι, ἀφ' ἧς ἡμέρας ὑπάρχει ἱστορία, διδάσκει ἡμᾶς μεγαλοφώνως, ὅτι τὰ μεγάλα ἐθνικὰ προβλήματα τῶν λαῶν ἐλύθησαν ἑκάστοτε οὐχὶ ἐν ταῖς πολυμελέσι συνελεύσεσιν, ὑπὸ τὰς ἀγόνους πολλάκις καὶ ματαίας συζητήσεις ἀντιθέτων ἰδεῶν καὶ κομμάτων, ἀλλ' ἐντὸς τῆς εὐρείας κεφαλῆς τοῦ ἐνόπλου προφήτου, ὑπὸ τὴν ἰσχυρὰν αὐτοῦ βούλησιν καὶ προσωπικότητα, ἐπιβάλλουσαν τὸ ὑπέροχον αὐτῆς κῦρος ἐπὶ τῆς συγχρόνου ἐποχῆς καὶ κοινωνίας.

Διότι, καθ' ἃ εἶπεν ἀνωτέρω ὁ Γκαίτης, ἀληθῶς τὸ πνεῦμα τῶν μεγάλων ἀνδρῶν εἶνε τὸ πνεῦμα τῶν αἰώνων.

Δ'

Τὸ ἔργον τοῦ Λουθήρου.

Ἀφ' ἧς ἡμέρας Φρειδερῖκος ὁ Βαρβαρόσσας ἐξέπνεεν ἐν Σελευκείᾳ, καὶ μετ' αὐτοῦ τόσαι ἐξέλειπον ἐλπίδες, συνέλαβεν ἡ γερμανικὴ φυλὴ μυστικὸν πόθον πρὸς τὴν παλινόστησιν αὐτοῦ εἰς τὸν κόσμον τῶν ζώντων, ἵνα ἐκτελέσῃ τὸν μέγαν σκοπόν, τὴν ἕνωσιν τῆς πατρίδος ὑπὸ μίαν καὶ τὴν αὐτὴν

ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ ΔΙΕΥΘΥΝΗΣ: ΕΠ. ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Θ. ΠΕΤΣΙΟΣ
Ε.Υ. Δ.Π.Κ.τ.Π. ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2006

πολιτικὴν ἀρχὴν καὶ ὑπὸ τὸ κράτος τῆς τάξεως καὶ τῆς εὐνομίας.

Οὕτως ἡ ἰδέα τῆς γερμανικῆς ἑνότητος εἶχεν ἀπὸ τοῦ δωδεκάτου αἰῶνος τὴν συμβολικὴν αὐτῆς παράστασιν ἐν τῷ θρύλῳ τοῦ ἀναχωρητοῦ τοῦ Κυφφχάουζερ. Μετ' αὐτὸν καὶ ἄλλοι βασιλεῖς καὶ αὐτοκράτορες περιεβλήθησαν τὸ στέμμα τῆς Γερμανίας, διὰ τῶν αὐτῶν κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον προσωπικῶν ἀρετῶν πεπροικισμένοι. Ἀλλ' οὐδεὶς ἔσχε τοιαύτην ἐν τῇ συνειδήσει τοῦ λαοῦ δημοτικότητα. Φρειδερῖκος ὁ δεύτερος ὑπῆρξε μὲν σοφός, φιλελεύθερος, ἐνάρετος καὶ ἱππότικος ἡγεμών, ἀλλ' ἡ Γερμανία ἐλησμόνησεν αὐτὸν μετ' ὀλίγον. Ὅτε δὲ ὁ ἀτυχὴς ἐκεῖνος νεανίσκος, ὁ τελευταῖος τῶν Χοενστάουφφεν, ὃς διὰ τὴν τρυφερὰν ἡλικίαν, καθ' ἣν ἐκλήθη εἰς τὸν θρόνον τῶν προγόνων, ὠνομάσθη Κορραδῖνος, ἀπεκεφαλίσθη ἐν Νεαπόλει ὑπὸ τοῦ ξίφους τῆς ἐκδικήσεως τοῦ Ἀνδηγανοῦ μονάρχου, ἐπένθησε μὲν ἡ Γερμανία ἐπὶ τῇ καταστροφῇ, ἀλλ' ἐλησμόνησεν αὐτὸν ἀμέσως πρὸ τῆς μνήμης τοῦ πάππου, τοῦ μεγάλου Βαρβαρόσσα, οὗ ἡ παλιγγενεσία κατέστη ἐπὶ μακροὺς αἰῶνας οὐ μόνον τὸ ὄνειρον, ἀλλὰ καὶ τὸ σύμβολον τῆς ἑνότητος τῆς Γερμανίας.

Ἡ ἑνότης αὕτη ἦτο ἔκτοτε τὸ κέντρον τῆς ἐθνικῆς ἐργασίας. Ἦτο ἡ χειραφέτησις τῆς πολιτείας ἀπὸ τῆς *ἐκκλησιαστικῆς κηδεμονίας*, ἡ *ἀναγέννησις* τοῦ ἀνθρώπου, ὡς κατοίκου τοῦ γηΐνου τούτου πλανήτου, ἐφ' οὗ προωρίσθη νὰ ἐκτελέσῃ τὴν ἱστορικὴν αὐτοῦ ἀποστολήν. Ἡ κολοσσιαία μονομαχία μεταξὺ τοῦ πνευματικοῦ καὶ τοῦ κοσμικοῦ ξίφους, ἡ πληροῦσα τὰ χρονικὰ τοῦ μέσου αἰῶνος μέχρι τοῦ καθ' ἡμᾶς, ἦτο ὁ κατὰ τῆς Παπωσύνης ἀγὼν τῆς Εὐρώπης, τῆς Γερμανίας, τοῦ πεπολιτισμένου κόσμου, πρὸς κτῆσιν τῶν ὑπερτάτων ἀγαθῶν τῆς ἐλευθερίας καὶ τῆς ἐρεύνης. Ὀλίγισται

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ ΤΟΜΕΑΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ ΔΙΕΥΘΥΝΩΝ: ΕΠ. ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Θ. ΠΕΤΣΙΟΣ
Ε.Υ.Δ.Ο.Σ. Π.τ.Π ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2006

χῶραι τῆς Εὐρώπης ἠγωνίσθησαν τὸν καλὸν τοῦτον ἀγῶνα μετὰ τοσαύτης ἀφοσιώσεως, ὅσον ἡ Γερμανία. Ὁ Γιβελλινισμὸς ἔσχε μὲν τὴν Ἰταλίαν κοιτίδα, ἀλλ' ἐπὶ τοῦ γερμανικοῦ ἐδάφους ἀνέπτυξε τὰς ἰσχυροτάτας τῶν δυνάμεων. Μετὰ τὴν πτῶσιν τοῦ γιβελλινικοῦ οἴκου τῶν Χοενστάουφφεν περιεβλήθη τὸ στέμμα τοῦ Βαρβαρόσσα ἕτερος Γιβελλῖνος, Ἑρρῖκος ὁ ἕβδομος ὁ ἀπὸ Λουξεμβούργου, ὃν ἐκάλεσε διὰ παθητικωτάτης ἐπιστολῆς ἐλευθερωτὴν τῆς Ἰταλίας, ὁ μέγας τοῦ γιβελλινισμοῦ προφήτης καὶ ψάλτης, ὁ Δάντης Ἀλιγιέρης, ὁ πρῶτος κατὰ τοὺς κληρικοὺς ἐκείνους αἰῶνας θεωρητικὸς τῆς *Μοναρχίας*. Ἀλλ' ἡ δύναμις τοῦ Παπισμοῦ ἦτο τοσοῦτον μεγάλη, ὥστε δὲν ἠδύνατο νὰ κλονίσῃ αὐτὴν οὔτε τὸ ὑπέροχον ᾆσμα τοῦ ποιητοῦ τῆς θείας Κωμῳδίας, οὔτε τὸ θριαμβευτικὸν ξίφος τοῦ αὐτοκράτορος.

Ὑπάρχει ἐν τῇ γερμανικῇ ἱστορίᾳ ἀποφρὰς ὑπὸ πάσας τὰς ἐπόψεις ἡμέρα. Ἐκείνη, καθ' ἣν Γερμανὸς Αὐτοκράτωρ, κύπτων ὑπὸ τὸ ἀνάθεμα τοῦ ὑπερτάτου Ποντίφικος καὶ οὐδαμοῦ εὑρίσκων γαλήνην καὶ ὑπακοήν, μεταβαίνει ἀσκεπὴς καὶ γυμνόπους εἰς Κανόσσαν, ἔνθα γονυκλινὴς πρὸ τοῦ Πάπα καὶ ἐπὶ παρουσίᾳ τῆς ἀγερώχου ἐκείνης κομήσσης Ματθίλδης, ζητεῖ τὴν συγγνώμην, ἣν μόλις λαμβάνει μετὰ πολλοὺς ἐξευτελισμούς. Ὁ γερμανικὸς κόσμος ἠσθάνετο ἀπ' αἰώνων τὴν ὀξύτητα τῆς ὀδύνης ταύτης, ἣν δὲν ἠδύνατο νὰ ἐκδικήσῃ· ἐμελέτα τὴν ἀνταπόδοσιν, ἀλλ' ἐπὶ πολλὰς γενεὰς δὲν ἐπέπρωτο νὰ κατορθώσῃ τοῦτο. Ἡ αὐτοκρατορία εἶνε σκιά. Οἱ μεγάλοι τιμαριωτικοὶ ἄρχοντες εἶνε ἀνάξιοι νὰ συλλάβωσι τοιοῦτον μεγαλουργὸν σχέδιον. Τὸ δὲ κράτος τῆς Παπωσύνης ρίπτει τὴν μέλαιναν αὐτοῦ σκιὰν ἐπὶ τοῦ κόσμου ἐκείνου, ἐπὶ τῆς ἱστορίας τοῦ ὁποίου διέρχονται οἱ αἰῶνες, καταλείποντες ὄπισθεν ἀμφιβό-

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ ΦΙΛΟΣΟΦΙΚΗ ΣΧΟΛΗ ΤΟΜΕΑΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ ΕΡΕΥΝΩΝ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Θ. ΠΑΠΑΔΗΜΗΤΡΙΟΥ
ΕΕΑΔ τμ. Κ.τ.Π ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2006

λους μόνον εἰκόνας, ἐστερημένας ἀληθοῦς ζωῆς καὶ πραγματικότητος.

Καὶ ἐν τούτοις ἡ μυστικὴ αὕτη καὶ ἐπὶ τοσούτους αἰῶνας λιπόψυχος Γερμανία εἶνε προωρισμένη ὑπὸ τῆς ἱστορικῆς προνοίας νὰ ἐκδηλώσῃ τὴν ὑπερτάτην δύναμιν τῆς εὐρωπαϊκῆς συνειδήσεως ἐν τῇ πνευματικῇ αὐτῆς παλιγγενεσίᾳ. Εἶνε ἀληθές, ὅτι ἡ *Ἀναγέννησις* ἔρριψε ζωηφόρον θαλπωρὴν ἐπὶ τοῦ ἰταλικοῦ ἐδάφους, ἀφ' οὗ ἔμελλον νὰ ἀναβλαστήσωσι τοσοῦτοι εὔρωστοι καρποί· εἶνε ἀληθές, ὅτι εὗρεν εὐγενῆ θιασώτην ἐν τῷ προσώπῳ Φραγκίσκου τοῦ πρώτου τῆς Γαλλίας, ἀλλ' οἱ ἐξ αὐτῆς καρποὶ κατέπεσον μετ' ὀλίγον ὑπὸ τὴν μιασματικὴν ἀπόπνοιαν τοῦ παπικοῦ δηλητηρίου. Ἡ Ἀναγέννησις, τεχνικὴ καὶ αἰσθηματικὴ καθ' ὁλοκληρίαν, θρησκευτικὴ καὶ μελαγχολική, ὡς ἡ ἔμπνευσις τοῦ Ραφαήλου, δὲν εἶχε τὸ σθένος νὰ κατενέγκῃ ἀποτελεσματικὸν κτύπημα κατὰ τοῦ τεραστίου εἰδώλου τοῦ μέσου αἰῶνος. Ἀμφέβαλλεν ἐνίοτε μετὰ τοῦ Πομπωνάτου καὶ τοῦ Τελεσίου, ἐσάρκαζε μετὰ τοῦ Ῥαβελαὶ καὶ τοῦ Ἀριόστου, ἀλλ' ὁ προεξάρχων χαρακτὴρ αὐτῆς, εἰ καὶ ἑλληνικῆς τὴν ἐξωτερικὴν διάπλασιν, ἦτο θρησκευτικὸς μᾶλλον καὶ ἐγκαρτερικός. Ἀπὸ τοῦ Campo Santo τῆς παρὰ τὸν Ἄρνον Πίζης, ἔνθα τὸ πρῶτον ἐπέλαμψε τὸ λυκαυγὲς τῆς νέας τέχνης διὰ τῶν μυστικῶν ὁραμάτων τοῦ Γιώττου καὶ τοῦ Νικολάου Πισσάτου, μέχρι τῶν ὑπερτάτων συλλήψεων τῆς τέχνης τῶν θεοπνεύστων τεχνιτῶν τοῦ δεκάτου ἕκτου αἰῶνος ἐν Βονωνίᾳ καὶ ἐν Βενετίᾳ, ἐν Ῥώμῃ καὶ ἐν Φλωρεντίᾳ, τὰ πάντα φέρουσιν ἰδανικὸν χαρακτῆρα. Αἱ μαγικαὶ ἀκτῖνες τῆς Ἀναγεννήσεως φαίνεται, ὅτι κατέρχονται ἀπὸ τῶν ἐναερίων ἀκροδειράδων τοῦ ἑλληνικοῦ Ὀλύμπου, ἀλλὰ πίπτουσιν ἐπὶ χριστιανικοῦ ἐδάφους, ὅ περ ζωογονοῦσι καὶ ἐξ οὗ ἐγκυμονεῖται ὁ νέος ἱστορικὸς κόσμος. Οὕτως ἀνεπτύχθη, ἐν Ἰταλίᾳ

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ ΤΟΜΕΑΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ: ΕΠ. ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Θ. ΠΕΤΣΙΟΣ
Εργ. Δ. Κ.τ.Π ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2006

κατὰ πρῶτον, ἐν Γαλλίᾳ καὶ ἀλλαχοῦ τῆς Εὐρώπης ἀκολούθως, τὸ θαυμάσιον φαινόμενον τῆς αἰφνιδίας ἐξεγέρσεως τῶν λαῶν, γονυκλινούντων πρὸ τοῦ μυστικοῦ ἡλίου τοῦ νέου βίου ἐν τῇ γοήτιδι ὀπτασίᾳ τῶν ἀριστουργημάτων αὐτοῦ κατὰ πάσας τὰς ἐκδηλώσεις τῆς ποιήσεως καὶ τῆς τέχνης.

Ἐν τῇ λαμπρᾷ ταύτῃ εἰκόνι τῆς Ἀναγεννήσεως ἐλάχιστον χῶρον καταλαμβάνει ἡ Γερμανία. Τίς ἡ ἀφορμὴ τῆς ἀπουσίας ταύτης; Οἱ ἄξεστοι Γερμανοὶ τοῦ Τακίτου δὲν ἔμειναν τὸ παράπαν ἀμέτοχοι τῆς μεγάλης Μεταναστεύσεως τῶν εὐρωπαϊκῶν φυλῶν, ἐξ ἧς ἀπέρρευσεν ὁ νεώτερος πολιτισμὸς καὶ ἠγκυμονήθησαν αἱ γενεσιουργοὶ αὐτοῦ ἰδέαι. Ὅτε ὁ Μέγας Κάρολος κατὰ τὸν ἕνατον αἰῶνα περιεβάλλετο τὸ στέμμα τῆς παλαιᾶς ρωμαϊκῆς αὐτοκρατορίας, ἐτίθει ἅμα τὰς βάσεις παιδεύσεως καὶ ἀνθρωπισμοῦ κατὰ πρῶτον ἐν τῇ Δύσει. Κατὰ τὸν δωδέκατον αἰῶνα ἡ γερμανικὴ φυλὴ ἔψαλλε τὸ πολεμικώτατον, ἀλλὰ καὶ τὸ ὡραιότατον ᾆσμα τῆς ἐπικῆς ταύτης περιόδου, τὸ ᾆσμα τῶν *Νειβελούγγων*. Ἔκπαλαι ἡ Γερμανία ἐπρωταγωνίστει ἐν τῇ νέᾳ τέχνῃ διὰ τῶν γοτθικῶν αὐτῆς Μητροπόλεων, ἐν δὲ τῇ ἐπιστήμῃ παρῆγεν Ἀλβέρτον τὸν μέγαν. Κατὰ τοὺς ἀκολούθους αἰῶνας ἐνταῦθα ἐφευρίσκετο ἡ τυπογραφικὴ τέχνη, δι' ἧς κατὰ πρῶτον ἡ ἀνθρωπότης συνέτριβε τὰ ὅρια τοῦ τόπου καὶ τοῦ χρόνου, ἀδελφουμένη ἐν πνεύματι εὐγενοῦς ἁμίλλης καὶ συνεργασίας. Δυστυχῶς, παρὰ ταῦτα τὰ σημεῖα πνευματικῆς μεγαλοφυΐας τοῦ ἔθνους, ἡ προχωροῦσα μετὰ τὸν θάνατον τῶν Χοενστάουφφεν διάλυσις τῆς γερμανικῆς αὐτοκρατορίας ἐπέφερεν ἅμα τὴν διάλυσιν τῆς γερμανικῆς ἑνότητος καὶ τὴν ἐξασθένησιν τῆς ἐθνικῆς συνειδήσεως. Ἐντεῦθεν ἴσως ἡ ἔκλειψις τῆς Γερμανίας ἐκ τοῦ *ἑλληνικοῦ* δράματος τῆς Ἀναγεννήσεως,

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ ΣΧΟΛΗ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ ΤΟΜΕΑΣ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΦΙΛΟΛΟΓΙΑΣ ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ: ΕΠ. ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΠΕΤΣΙΟΣ
ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ ΕΚΔΟΣΕΩΝ Ε.Π.Ι. ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ: Ε.Κ. ΤΗΣ Ε.Π.Ι
ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2006

ἥτις κατηγλάϊσε διὰ τῶν λαμπρῶν αὐτῆς ἀκτίνων ἄλλας εὐρωπαϊκὰς χώρας.

Ἡ ἔλλειψις τῆς ἐθνικῆς συνειδήσεως ἦτο ὁ ἀπόκρυφος σκώληξ, ὁ διαβιβρώσκων τὰς ρίζας τοῦ γερμανικοῦ δένδρου καὶ μὴ ἐπιτρέπων εἰς αὐτὸ νὰ παραγάγῃ τοὺς ποθουμένους καρπούς. Ἐν τοῖς Πανεπιστημίοις τῆς Γερμανίας ἐδιδάσκετο ἡ σχολαστικὴ φιλοσοφία καὶ ἡ ὀρθόδοξος θεολογία, ἥκιστα δυνάμεναι νὰ ἐμπνεύσωσι τὰς ροπὰς τῆς ἐθνικῆς ἑνότητος καὶ παλιγγενεσίας. Ἐνῷ ἐν τῇ γείτονι Ἰταλίᾳ, παρὰ τὴν καταστρεπτικὴν ἐνέργειαν τῆς παπικῆς ἕδρας, ἐξήρχοντο καθ' ἑκάστην φωναὶ διαμαρτυρίας τῶν ἐξοχωτάτων πνευμάτων τῆς Χερσονήσου ἀπὸ τοῦ Δάντου μέχρι τοῦ Μακκιαβέλλη, ἐν Γερμανίᾳ ἐκράτει ὁ βαθὺς ἐκεῖνος μυστικισμὸς τῶν πνευμάτων, ὁ ἐξωθῶν τὸν ἄνθρωπον εἰς τὰ τελευταῖα ὅρια τῆς ἠθικῆς ἀποκαρτερήσεως. Ἀλλ' ἀπὸ τοῦ μυστικοῦ τούτου ὕπνου τῆς γερμανικῆς φυλῆς, ἀπὸ τῆς φαινομενικῆς ταύτης φυτικῆς ζωῆς, ἔμελλε νὰ ἐξέλθῃ μετ' ὀλίγον τὸ μέγα φαινόμενον τῆς θρησκευτικῆς διαμαρτυρήσεως, ἡ *Μεταρρύθμισις*, διαχέουσα ἄπλετον φῶς καὶ ζωὴν ἐπὶ τῆς γερμανικῆς γῆς, ἵνα ἐξαπλωθῇ μετ' ὀλίγον τὸ φῶς τοῦτο διὰ τῆς ὑπερφυοῦς τέχνης τοῦ Γουττεμβεργίου ἀνὰ πᾶσαν τὴν Εὐρώπην.

Ὅ τι δὲν κατώρθωσεν ἡ Ἰταλία τῆς Ἀναγεννήσεως διὰ τοῦ Δάντου, τοῦ Βοκκακίου, τοῦ Μακιαβέλλη, τοῦ Γιβελλινισμοῦ ἐπὶ τέλους, τοῦτο ἐπετεύχθη ἐν Γερμανίᾳ διὰ τοῦ Μαρτίνου Λουθήρου. Ἀπὸ τοῦ ἐρημικοῦ ἐν Βαρτμπούργῃ ἀσύλου, ἐν ᾧ ἐμελέτα καὶ μετέφραζε τὴν ἱερὰν Βίβλον, ἔβλεπεν ὁ ἀποστάτης Μοναχὸς καθ' ἑκάστην τὸν Σατανᾶν πειράζοντα αὐτὸν καὶ σαρκαστικῶς ἐπιδεικνύοντα τὰ νεκρὰ εἴδωλα τῶν μεγάλων αἱρετικῶν, οἵτινες ἀπέθανον ἐπὶ τῆς πυρᾶς, ἐν ταῖς εἱρκταῖς, ἢ ὑπὸ τὴν στρέβλην τοῦ δημίου ἐν Ἀγγλίᾳ,

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ ΦΙΛΟΣΟΦΙΚΗ ΣΧΟΛΗ ΤΟΜΕΑΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ ΚΑΘΗΓΗΤΗ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ Θ. ΠΑΠΑΙΟΑΝΝΟΥ ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: Δ.Ε. ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Θ. ΠΑΠΑΙΟΑΝΝΟΥ
ΕΠΓ.ΑΝΩ Κ.Π ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2006

ἐν Ἰταλίᾳ, ἐν Βοημίᾳ, ἐν Γερμανίᾳ. Ὅ τι δὲν κατώρθωσαν πάντες οὗτοι, διανοεῖσαι νὰ ἐκτελέσῃς σύ, ὁ πτωχὸς γόνος τοῦ Eisleben; Ποσάκις κατελήφθη ὑπὸ δισταγμοῦ, ὁ ἄλλως τραχὺς καὶ ἀκάθεκτος ἀνήρ, βλέπων ἐναντίον του τὰς σκιὰς ταύτας τοῦ παρελθόντος! Ἀλλὰ δὲν ὠπισθοδρόμησεν ἐν τῷ ἀρξαμένῳ ἔργῳ. Εἶχεν ὀμόσῃ πρὸ χρόνου ἐν τῇ Βασιλικῇ τοῦ Ἁγίου Πέτρου, πρὸ τοῦ παπικοῦ εἰδώλου, τὴν ἐκδίκησιν. Τὸν ὅρκον δὲ τοῦτον ἐτήρει ἀσάλευτον ἐν τῇ συνειδήσει αὐτοῦ ὁ θρησκευτικὸς ἀνακαινιστής.

Καθ' ὅσον ἡ καταδίωξις τῆς παπικῆς ἐξουσίας ἠπείλει τὴν ἀσφάλειαν αὐτοῦ καὶ τὴν ζωήν, κατὰ τοσοῦτον ὁ τραχὺς καὶ ἀκάθεκτος Σάξων καθίστατο μᾶλλον ἀδιάλλακτος καὶ καρτερικὸς ἐν τῷ ἀρξαμένῳ ἀγῶνι. Ἡ ψυχὴ αὐτοῦ ἐξηγείρετο οἰστρηλατουμένη, πλήρης μυστικοῦ ζήλου καὶ πάθους ὑπὲρ τοῦ σκοποῦ, ὃν ἐπεδίωκεν. Ἐν τοιαύτῃ ὑπερφροσύνῃ, πεποιθὼς εἰς τὸ ἔργον αὐτοῦ, πιστεύων εἰς τὴν ἀλήθειαν τοῦ νέου κηρύγματος, μὴ πτοούμενος ἐκ τῶν ἀπειλῶν τοῦ θρησκευτικοῦ καθεστῶτος, ἐκήρυττε τὸ ἀποκαλυπτικὸν ρῆμα τῆς Μεταρρυθμίσεως. Προσέλθετε οἱ πιστοί, οἱ ἑωρακότες ἐν τῇ συνειδήσει αὐτῶν τὸν ἀληθῆ κύριον, οὗ ὁ λόγος μενεῖ εἰς αἰῶνα τὸν ἅπαντα.

Ὁ λόγος οὗτος τοῦ Κυρίου, ὃν ἀνήγγειλε τῇ πατρίδι αὐτοῦ ὁ Λούθηρος, ἦτο ὁ λόγος τῆς ἀρχομένης ἀναγεννήσεως τῆς Γερμανίας.

Ἡ θρησκευτικὴ Μεταρρύθμισις, ἣν ἐκήρυξεν ἀπὸ τῆς ἐκκλησίας τῆς Βιττεμβέργης, ἀπὸ τῶν ἐπάλξεων τοῦ κρησφυγέτου τῆς Βαρτμπούργης, ἀπὸ τῆς θυελλώδους αἰθούσης τῆς Βορματίας, ἦτο ἡ ἀπὸ αἰώνων ἀναμενομένη ἀποκάλυψις τῆς ἀποστολῆς τοῦ γερμανικοῦ ἔθνους. Ἤδη ἐλάμβανε τοῦτο πραγματικὴν συνείδησιν τῆς ἐθνικότητος αὐτοῦ καὶ τῆς ἱστο-

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ ΤΟΜΕΑΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ ΤΟ ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ ΠΕΤΡΙΟΥ ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: ΕΠΙΚΑΘΗΓΗΤΗΣ ΙΩΑΝΝΗΣ ΣΤΑΝΤΟΥΝΗΣ
ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ Α. Κ. ΠΙ ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2006

ρικῆς σημασίας. Ὁ Λούθηρος βεβαίως οὔτε διενοεῖτο, οὔτ' ἠδύνατο ἀμέσως νὰ καθορίσῃ πλήρη τὴν ἔννοιαν τοῦ κολοσσιαίου τούτου ἔργου. Ἀλλὰ τὰ ἀποτελέσματα τῆς ἐπερχομένης μεγάλης μεταβολῆς ἐνέκειντο ἐν αὐτοῖς τοῖς σπέρμασι τῆς Μεταρρυθμίσεως. Αὕτη εἰσήρχετο ἤδη εἰς τὸν πνευματικὸν βίον τοῦ ἔθνους. Ἀλλὰ δυστυχῶς οἱ καιροί, καθ' οὓς ἐνεφανίσθη ἐπὶ τῆς ἱστορικῆς σκηνῆς, δὲν ἐπέτρεπον ἔτι πλήρη τὴν διατύπωσιν τοῦ μεγάλου ἐθνικοῦ προγράμματος. Ὅ τι ἐζητεῖτο κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους ὑπὸ τῆς Γερμανίας ἦτο ἡ θρησκευτικὴ μεταρρύθμισις, ἡ ἀνακαίνισις τοῦ θρησκευτικοῦ αἰσθήματος, συνέπεια τῆς ὁποίας ἔμελλε νὰ ὑπάρξῃ θᾶττον ἢ βράδιον ἥ τε κοινωνικὴ καὶ ἡ πολιτικὴ ἀνακαίνισις διὰ τῆς ἐθνικῆς ἑνότητος. Ἡ πολιτικὴ ἑνότης τῶν ἐθνῶν κατὰ τὸν αἰῶνα ἐκεῖνον ἐλάμβανεν ὑπόστασιν διὰ τῆς ἀπολύτου μοναρχίας ἔν τισι χώραις τῆς Εὐρώπης· ἀλλ' ἐν Γερμανίᾳ, ὅπως εἶχον τότε τὰ πράγματα, ἦτο ἀδύνατον. Οὕτως ὁ περιούσιος λαὸς ἦτο πεπρωμένον νὰ ταλαιπωρηθῇ ἐπί τινας ἔτι αἰῶνας ἐν τῇ ἐρήμῳ τῆς δοκιμασίας, μέχρις οὗ ἐπιφωνήσῃ τὸ σωτήριον *εὕρηκα* τῆς ἐθνικῆς ἰδέας. Ἡ θρησκευτικὴ Μεταρρύθμισις ἀπεκάλυψεν εἰς αὐτὸν εὐκρινῶς τὴν ἐθνικὴν ἀποστολήν. Ἀπ' αὐτῆς ἄρχεται ἤδη ἡ πραγματικὴ ἱστορικὴ ἐργασία τοῦ γερμανικοῦ ἔθνους ἐν συνειδήσει, λελογισμένη. Διότι τὸ κήρυγμα τοῦ Λουθήρου δὲν ἦτο μόνον ἡ ἀποκάλυψις τῆς ἐλευθέρας θρησκευτικῆς συνειδήσεως καὶ αὐτονομίας τοῦ ἀτόμου· ἔμελλε νὰ εἶνε ἐπίσης καὶ ἡ βραδεῖα μέν, ἀλλ' ἀσφαλὴς ἀποκάλυψις τῆς ἐλευθέρας κοινωνικῆς ἐνεργείας, τῆς πολιτικῆς ἐλευθερίας, τῆς ἐθνικῆς ἑνότητος καὶ αὐτονομίας. Ἐν ταῖς Συνόδοις τῆς Βορματίας, τῆς Αὐγούστης, τῆς Σχμαλκάδης ἐτέθη ἀλλεπαλλήλως τὸ ἐθνικὸν πρόβλημα τῆς Γερμανίας ὑπὸ τὸν τύπον τῆς ἐλευθέρας ἐξασκήσεως τῆς θρησκευτικῆς συνειδήσεως.

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ ΕΛΛΗΝΟΦΡΩΝΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ ΤΟΜΕΑΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ ΔΙΕΥΘΥΝΗΣΗ: ΕΠΙΚΟΥΡΟΣ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Δ. ΠΕΤΣΙΟΣ
ΕΣΔΑ ΤΟΥ Κ.τ.Π ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2006

Ἐλάχιστοι ἀναμφιβόλως τῶν ἀντιπροσώπων τοῦ γερμανικοῦ πνεύματος ἐσκέφθησαν κατὰ τὰς ἐπισήμους ἐκείνας συνεδριάσεις περὶ τῆς ἐθνικῆς ἑνότητος. Ἀλλὰ τὸ σπέρμα, τὸ ριφθὲν ἀπὸ τοῦ ἱεροῦ κηρύγματος τοῦ αἱρεσιάρχου, εἰ καὶ καταψυχθὲν πρὸς καιρὸν ὑπὸ τὸν παγετὸν τῶν ἐθνικῶν διαιρέσεων καὶ ἐρίδων, ἐθερμάνθη καὶ ἀνέπεμψε βραδύτερον, μετὰ κολοσσιαίους ἀγῶνας, τοὺς εὐρώστους καρποὺς τῆς ἐθνικῆς ἐργασίας, οὓς θαυμάζομεν ἤδη ἐν τῇ ἱστορικῇ δημιουργίᾳ τῆς νέας Γερμανίας.

Ἡ Μεταρρύθμισις ἦτο διὰ τὴν Γερμανίαν τὸ καθαρτήριον πῦρ, δι' οὗ αὕτη ἀποκαθαρθεῖσα καὶ ἐξαγνισθεῖσα, διεξεδίκησε βραδύτερον, ἐν τῷ κλητῷ χρόνῳ, τὴν ἱστορικὴν αὐτῆς ἐντολὴν ἐν πνεύματι πλήρους αὐτονομίας καὶ ἐλευθερίας. Ἀλλ' ὡς σοι εἶπον προηγουμένως, ὁ Λούθηρος δὲν διετύπωσε πλήρη τὴν ἐπανάστασιν, ἧς ἐτίθεντο αἱ βάσεις διὰ τοῦ νέου θρησκευτικοῦ κηρύγματος. Ἀπέβλεψε μόνον εἰς τὰς θρησκευτικὰς σχέσεις τῆς πατρίδος, ἐλάχιστον δ' ἐμερίμνησε περὶ τῶν κοινωνικῶν καὶ πολιτικῶν. Τὸ τοιοῦτο δύναται νὰ ἐκπλήξῃ ἴσως ἐπιπόλαιον παρατηρητὴν τῶν ἱστορικῶν φαινομένων. Ἀλλ' ὅστις ἐρευνᾷ βαθύτερον καὶ φιλοσοφικώτερον τὴν ὑπόστασιν αὐτῶν, οὐδεμίαν θέλει αἰσθανθῇ ἀπορίαν ἐπὶ τῇ τοιαύτῃ τοῦ Λουθήρου ἐπιφυλακτικότητι. Συνήθως πᾶσα ἰδέα, μέλλουσα νὰ περιλάβῃ πλήρη τὸν βίον λαοῦ τινος, δὲν ἀποκαλύπτεται ἀρτία ἐν ὅλῃ αὐτῆς τῇ ἱστορικῇ πραγματικότητι. Παρίσταται κατὰ πρῶτον ἐν στενωτέρῳ κύκλῳ, ἐν μερικωτέρᾳ ἐννοίᾳ, ἀναπτύσσεται δὲ βαθμηδὸν ἐν τῇ ροῇ τῶν αἰώνων συμφώνως πρὸς τὴν χωροῦσαν ἀνάπτυξιν τοῦ ἐθνικοῦ πνεύματος. Ἀνάλογόν τι συνέβη καὶ ἐπὶ τῆς διὰ τοῦ Λουθήρου κηρυχθείσης Μεταρρυθμίσεως. Κατὰ πρῶτον ἐξεδηλώθη αὕτη ὡς θρησκευτικὴ ἀνακαίνισις, ἵνα καταστῇ τοῦ χρόνου

ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ ΕΡΕΥΝΩΝ ΔΙΕΥΘΥΝΗΣΗ: ΕΠΙΚΑΘΗΓΗΤΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Θ. ΠΕΤΣΙΟΣ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ ΤΟΜΕΑΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΚΗ ΣΧΟΛΗ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΦΙΛΟΛΟΓΙΑ
ΕΡΓΑ Θ.Κ.τ.Π ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2006

προϊόντος κοινωνικὴ καὶ πολιτική. Κατὰ τὸν αἰῶνα ἐκεῖνον ὁ γερμανικὸς κόσμος, ἐκτὸς εὐαρίθμων ἐξαιρέσεων, ἐστερεῖτο τῆς ἀναπτύξεως, τῆς προσηκούσης πρὸς ἀποδοχὴν καθολικῆς μεταρρυθμίσεως, οἵα ἦν ἡ πλήρης ἔννοια τοῦ κηρύγματος τοῦ Λουθήρου. Τούτου δ' ἕνεκα ὁ ὀξυδερκὴς Μεταρρυθμιστὴς περιωρίσθη μόνον κηρύττων τὴν θρησκευτικὴν χειραφέτησιν, ἧς ἐπακολούθημα ἔμελλε νὰ καταστῇ βραδύτερον ἡ λοιπὴ χειραφέτησις τοῦ γερμανικοῦ κόσμου.

Κατὰ τὸν αἰῶνα ἐκεῖνον τῆς ἐθνικῆς ζυμώσεως τῆς Γερμανίας δὲν ἔλειπον κραυγαὶ διαμαρτυρίας κατὰ τῆς προϊούσης ἐθνικῆς ἀποσυνθέσεως. Ἀλλ' αὗται ἦσαν μερικαὶ καὶ μεμονωμέναι, ἐλαχίστην δυνάμεναι νὰ εὕρωσιν ἀντήχησιν. Φιλόπατρις τοῦ καιροῦ ἐκείνου Γερμανός, ὁ Gregor von Heimburg, ἐπετίμα μετ' ἀληθοῦς ὀδύνης τοὺς ἡγεμόνας τῆς πατρίδος αὐτοῦ, διότι ἐκλόνησαν τὴν αὐτοκρατορίαν καὶ διέφθειραν τὸν λαόν. Τυφλὴ καὶ ἄφρων Γερμανία, ἔλεγεν, ἥτις ἀρνεῖσαι νὰ βαστάσῃς ἕνα μόνον αὐτοκράτορα, ὑποκύπτεις δὲ εἰς χιλίους δεσπότας! Πόσοι προσεῖχον εἰς τοιαύτας ἐπικλήσεις, πόσοι κατενόουν τὴν τοιαύτην ἀνάγκην, πόσοι ἐπὶ τέλους ἐτόλμων ν' ἀπαιτήσωσι παρὰ τῶν Ἐκλεκτόρων καὶ τῶν λοιπῶν Τιμαριωτῶν τὴν μεταρρύθμισιν τοῦ πολιτικοῦ κώδικος τῆς Γερμανίας; Ἐλάχιστοι τῶν αὐτοκρατόρων διενοήθησαν ν' ἀναλάβωσι τοιοῦτον γιγάντειον ἐγχείρημα. Ὅσοι ἐτόλμων, ἠναγκάζοντο νὰ ὀπισθοχωρήσωσι πρὸ τῆς σιδηρᾶς ἀνάγκης τῶν πραγμάτων, τῆς ὁσημέραι προϊούσης ἐθνικῆς ἀποσυνθέσεως.

Καὶ αὐτὸς ὁ Λούθηρος, ὁ μέγιστος τῶν ἀνδρῶν τῆς Γερμανίας κατὰ τὸν αἰῶνα ἐκεῖνον, δὲν ἐτόλμησε νὰ ἅψηται τοῦ προβλήματος τῆς ἐθνικῆς ἑνότητος. Διότι ἐγράφη ἐν τῇ θεοχαράκτῳ ἱστορίᾳ τῶν αἰώνων, τῇ γεγραμμένῃ οὐχὶ διὰ χει-

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ ΤΟΜΕΑΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ: ΕΠΙΚΑΘΗΓΗΤΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Θ. ΠΕΤΣΙΟΣ
Ε.Υ.Δ. Ος Κ.τ.Π ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2006

ρὸς τῶν ἀνθρώπων, τῇ συντεταγμένῃ οὐχὶ διὰ τῆς ἀπολύτου αὐτῶν βουλήσεως καὶ ἐνεργείας, ἀλλὰ διὰ τῆς μυστηριώδους ἐνεργείας τῆς φύσεως, ὅτι ὁ μέγας ἀνήρ, ὅσον καὶ ἂν εἶνε μέγας καὶ γενναῖος ἐν τῇ διανοίᾳ, φέρει κατὰ πρῶτον λόγον τὴν σφραγῖδα τοῦ πνεύματος τοῦ αἰῶνος αὐτοῦ. Ὅσον καὶ ἂν εἶνε τολμηρὰ καὶ εὐρεῖα ἡ πτῆσις αὐτοῦ, ὅσον καὶ ἂν τυγχανῃ προφητικὴ ἡ ἐνέργεια τοῦ πνεύματος, ἀδύνατον νὰ μὴ σταματήσῃ πρὸ τῶν δυσδιαβάτων ἡρακλείων Στηλῶν τοῦ χρόνου. Ἡ δύναμις τῆς ἐργασίας προβαίνει μέχρις ὡρισμένου τινὸς σημείου· καὶ μετὰ ταῦτα; Ἄρχεται ἡ ὁμίχλη τοῦ μέλλοντος, ἣν ἀδυνατεῖ νὰ διαλύσῃ τὸ παράπαν ἡ φωτεινὴ ἀκτὶς τοῦ ἱστορικοῦ ἡλίου, τοῦ καλουμένου μεγάλου ἀνδρὸς καὶ προφήτου. Τὸ κήρυγμά σου, ὦ ἀποστάτα μοναχὲ τῆς *Ἐρφούρτης*, εἶνε ἡ κοπὶς τῶν λόγων τοῦ ἱππότου τῆς παπωσύνης Ἔκκ, εἶνε ὁ τρόμος τοῦ καπήλου τῶν παπικῶν συγχωροχαρτίων Τέτζελ, ὁ ἐφιάλτης τοῦ μεγάλου ἐθνικοῦ Λέοντος τοῦ δεκάτου, εἶνε ἐπὶ τέλους τὸ ἑωθινὸν προανάκρουσμα τῆς ἐξεγέρσεως τῆς Γερμανίας. Ἀλλ' ὁ αἰὼν δὲν εἶνε ὥριμος ἔτι διὰ τὸ μέγα ἰδανικὸν τοῦ γερμανικοῦ λαοῦ, τὴν ἐθνικὴν ἑνότητα καὶ τὴν πολιτικὴν παλιγγενεσίαν τῆς πατρίδος. Κατανοεῖς τοῦτο, πρακτικὲ μεταρρυθμιστά. Προβαίνεις μέχρι τοῦ δυνατοῦ γενέσθαι, καὶ εἰς τοῦτο ὀφείλεται τοῦ ἔργου σου ἡ ἐπιτυχία, ὁ θρίαμβος τσῦ κηρύγματός σου ἐπὶ τῶν ναυαγίων τῆς παπωσύνης.

Ἂν ὁ Λούθηρος ἦτο συνήθης τις ἰδεολόγος, ἐκ τῶν χιμαιρικῶν ἐκείνων πνευμάτων, τῶν ἀρεσκομένων νὰ αἴρωνται ὑπεράνω χρόνου καὶ τόπου, ἥκιστα δ' ἀποβλεπόντων εἰς τὸ δυνατὸν τῆς ἐπιτυχίας τοῦ ἑαυτῶν ἔργου, ἡ Μεταρρύθμισις ἤθελεν ἀποτύχῃ ἀπ' αὐτῆς τῆς πρώτης ἡμέρας, καθ' ἣν ἀπό τινος πύλης τῆς ἐκκλησίας τῆς Βιττεμβέργης ὁ ἀναμορφωτὴς

ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ ΤΟΜΕΑΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: ΕΠΙΚΑΘΗΓΗΤΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Ο ΠΕΤΣΙΟΣ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ ΤΜΗΜΑ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ
ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2006

τοῦ θρησκευτικοῦ αἰσθήματος ἐκήρυξε τὸν ἀληθῆ λόγον τοῦ Κυρίου, σχίζων πανδήμως τὰς αἱρετικὰς βούλλας τοῦ ἐν Ρώμῃ Ποντίφικος. Ἤθελεν αὐξήσῃ μόνον τὸ μαρτυρολόγιον Ἀρνόλδου τοῦ ἐκ Βρεσκίας, τοῦ Οὐσσίου, τοῦ Ἱερωνύμου. Εὐτυχῶς ὁ θρησκευτικὸς μεταρρυθμιστὴς ἦτο ἅμα—σπάνιον ἐν τοῖς χρονικοῖς τῆς ἱστορίας—καὶ βαθὺς πολιτικὸς ἀνήρ. Ἐνόει κάλλιστα, ὅτι δὲν ὑπῆρχεν ἔτι ἀληθὴς γερμανικὸς λαός, ἀλλὰ μόνον προνομιοῦχοι, πρὸς οὓς ὤφειλε νὰ καταφύγῃ, ζητῶν συνδρομήν, καὶ οἵτινες διεφέροντο ὑπὲρ τῆς διατηρήσεως τῶν τιμαριωτικῶν αὐτῶν προνομίων. Αὐτός, ὅστις μετὰ τοῦ Μελάγχθονος δὲν ἐδίστασε νὰ παράσχῃ ἄδειαν διγαμίας εἰς τὸν Ἐκλέκτορα τῆς Ἕσσης, δὲν ἦτο ἐπὶ τοσοῦτον ἐπιπόλαιος, παραγνωρίζων τὸ πνεῦμα τοῦ καιροῦ, ν' ἀντιταχθῇ κατὰ τῶν ἀντιπροσώπων τῆς ἐπισήμου Γερμανίας, ἄνευ τῆς συμμετοχῆς τῶν ὁποίων εἰς τὰ τῆς Μεταρρυθμίσεως οὐδὲν θὰ κατώρθου. Καὶ ἐντεῦθεν κατανοεῖται, διὰ τί ὁ Λούθηρος δὲν ἠθέλησε νὰ συμμετάσχῃ τῶν ἐνεργειῶν γενναιοτέρων τινῶν πνευμάτων τῆς ἐποχῆς, ἐπιζητούντων μετὰ τῆς θρησκευτικῆς καὶ τὴν κοινωνικὴν ἅμα καὶ πολιτικὴν ἀναγέννησιν τῆς Γερμανίας.

Τῇ 22 Ὀκτωβρίου 1520 ἐστέφετο ἐν Ἀκυισγράνῳ Γερμανὸς αὐτοκράτωρ Κάρολος ὁ Πέμπτος, ἔγγονος τοῦ αὐτοκράτορος Μαξιμιλιανοῦ. Ἐξ ὑπολογισμῶν μᾶλλον πολιτικῶν ἢ ἐξ ἰδιαιτέρας εὐνοίας, ὁ πάπας ἀπένειμεν αὐτῷ τὸν τίτλον Ρωμαίου Αὐτοκράτορος. Ἤλπισαν ἐπί τινα στιγμὴν πρόκριτοί τινες τοῦ γερμανικοῦ ἔθνους, ἰδίως οἱ κατώτεροι εὐγενεῖς καὶ αἱ πόλεις, εἰς τὴν κρείττονα διαρρύθμισιν τῶν ἐκκλησιαστικῶν καὶ πολιτικῶν πραγμάτων τῆς Γερμανίας. Πρώτιστα πάντων ὁ κλεινὸς ἱππότης τῆς Μεταρρυθμίσεως, ὁ ἀναμιμνήσκων ὑπό τινας ἐπόψεις ὡς πρὸς τὸ φρόνημα, τὴν ἀρε-

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ ΤΟΜΕΑΣ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΟΝΟΜΙΑΣ ΚΑΙ ΤΕΚΜΗΡΙΩΣΗΣ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: Κ. ΜΠΑΡΜΠΑΡΗΣ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Θ. ΠΑΠΑΣΙΟΠΟΥΛΟΣ
Σ.Τ.Α.Ε. Κ.τ.Π ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2006

τήν, τὸ μῖσος κατὰ τῆς ὑποκριτικῆς τυραννίας τοῦ ρωμαϊκοῦ κλήρου, τοὺς κατ' αὐτοῦ ἀγῶνας, τὸν πόθον πρὸς τὴν ἀναγέννησιν καὶ ἑνότητα τῆς Γερμανίας ὑπὸ μίαν καὶ τὴν αὐτὴν *μοναρχικὴν* ἀρχήν, τὸν μέγαν πρόμαχον τοῦ Γιβελλινισμοῦ ἐν Ἰταλίᾳ, τὸν Δάντην Ἀλιγιέρην. Πολεμιστὴς ἅμα καὶ ποιητής, πολιτικὸς καὶ λόγιος, εἰργάσθη θαυμασίως, ἵνα ἡ πατρὶς αὐτοῦ εὕρῃ ἐν τῷ ἐγγόνῳ τοῦ Μαξιμιλιανοῦ τὸν πρόμαχον καὶ τὸν σωτῆρα τῆς Γερμανίας. Δυστυχῶς ὁ ὑποτιθέμενος χρυσὸς εὑρέθη εὐτελὲς μέταλλον. Τὸ ἄδωρον δῶρον τοῦ πάπα, ὁ ψιλὸς καὶ μάταιος τίτλος Ρωμαίου αὐτοκράτορος, περιέπλεξε τὸν Κάρολον εἰς τὰ δίκτυα τοῦ Καθολικισμοῦ, ἀγωνιζομένου ἤδη ἐν Γερμανίᾳ τὸν περὶ τῶν ὅλων ἀγῶνα κατὰ τῆς ἐν τῇ συνειδήσει τοῦ ἔθνους ὁσημέραι κραταιουμένης Μεταρρυθμίσεως. Ὁ αὐτοκράτωρ ἔδωκε χεῖρα συμμαχίας εἰς τὸν Πάπαν, τὰ συγγράμματα τοῦ Λουθήρου ἐπυρπολήθησαν κατὰ διαταγὴν αὐτοῦ, ἐπίσημος δ' ἤρξατο ἀντίδρασις κατὰ τῆς νέας ἰδέας, τῆς ὁποίας ἦτο ἀκρόπολις τὸ Πανεπιστήμιον τῆς Βιττεμβέργης, τῆς πόλεως, ἀφ' ἧς ἠκούσθη τὸ πρῶτον ἡ μεγάλη φωνὴ τοῦ Μεταρρυθμιστοῦ, ἐνῷ ἡ Σορβόννη τῶν Παρισίων ἀνεθεμάτιζε τὸ νέον κήρυγμα, ὑπὲρ οὗ κατῆλθεν εἰς σθεναρὸν ἀγῶνα ὁ πιστὸς καὶ εὐγενὴς Μελάγχθων, ὁ Παῦλος τῆς νέας διδασκαλίας. Ἡ ὀρθόδοξος Σορβόννη ἐθεωρεῖτο τῷ καιρῷ ἐκείνῳ ἡ *alma mater* τῶν γερμανικῶν Πανεπιστημίων· ἀλλ' ἡ δύναμις τῶν πραγμάτων κατίσχυσε τῶν ἀφορισμῶν τοῦ Πανεπιστημίου, ἡ δ' ἀπολογία τοῦ Μελάγχθονος ὑπὲρ τοῦ κηρύγματος τοῦ Λουθήρου εὗρισκεν ἠχὼ καὶ διήγειρεν ἐνθουσιασμὸν εἰς τὰς εὐγενεστέρας τῶν Γερμανῶν διανοίας.

Μία τούτων, ὡς σοι εἶπον, ἡ εὐγενεστάτη καὶ ἀνδρικωτάτη τοῦ αἰῶνος ἐν Γερμανίᾳ, ἦτο ἡ τοῦ Οὐλερίχου Χοῦτ-

ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ ΕΡΕΥΝΩΝ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΚΑΙ ΒΥΖΑΝΤΙΝΟΥ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ ΤΜΗΜΑ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: Ο ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Θ. ΠΑΠΙΟΣ
Ε.Δ.Α. ΤΟΥ Κ.τ.Π ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2006

τεν. Ἡ ἐποχὴ ἐκείνη τῆς θυέλλης καὶ πάλης ἐδημιούργει τὸν ἄνδρα τοῦτον ὡς τὸν πιστότατον αὐτῆς διερμηνέα. Ἐνεφορεῖτο τοῦ κατὰ τῆς παπικῆς ἀρχῆς μίσους τοῦ αἰῶνος τῆς Μεταρρυθμίσεως, ὅ περ λαμπρῶς εἶχεν ἐκδηλώσῃ ἐν πολυαρίθμοις αὐτοῦ συγγράμμασιν. Ἀλλ' ὁ ἀνὴρ τῶν λόγων ἦτο ἐπίσης καὶ ἀνὴρ τῶν ἔργων. Ἐπωφελούμενος τῆς περὶ αὐτὸν κοινωνικῆς ζυμώσεως, ἔσπευδε νὰ τεθῇ ἐπὶ κεφαλῆς ἐκείνων, οἵτινες ἐφρόνουν, ὅτι ἦτο καιρός, ἵνα ἡ διὰ τοῦ Λουθήρου ἀρξαμένη θρησκευτικὴ μεταρρύθμυσις καταστῇ κοινωνικὴ καὶ πολιτικὴ ἀνακαίνησις. Ἐπιφανὴς ἀρχηγὸς τῆς ἰδέας ταύτης παρίστατο τότε ἰδίᾳ ὁ εὐγενὴς ἱππότης Φραγκῖσκος *von Sickingen*, ἐφάμιλλος τοῦ Χοῦττεν κατὰ τὴν εὐγένειαν τῆς ψυχῆς, κατὰ τὴν φιλοπατρίαν, ὡς καὶ κατὰ τὰς χιμαιρικὰς ἰδέας, ἃς ἔτρεφεν ἐν ἑαυτῷ περὶ τῆς ἐθνικῆς ἀναγεννήσεως τῆς Γερμανίας. Προστάτης τῶν δυστυχῶν καὶ τῶν ἀδικουμένων, πλουσιώτατος καὶ ἰσχυρώτατος τῶν ἐν τῇ παραρρηνίῳ Γερμανίᾳ τιμαριωτῶν, δὲν ἐδίστασε πλέον ἢ ἅπαξ νὰ ἀγωνισθῇ πρὸς κραταιὰς πόλεις ἢ ἐπιφανεῖς δυνάστας, ἤρκει, ὅτι ἐπεδίωκε τὸν θρίαμβον τοῦ δικαίου. Ὁ τοπάρχης τῆς Ἔσσης, ὁ δοὺξ τῆς Βιττεμβέργης ἐπέσυραν τὴν ὀργὴν τοῦ τολμηροῦ ἱππότου. Ἐπὶ κεφαλῆς Γερμανῶν χωρικῶν εἰσέβαλεν εἰς Γαλλίαν, ἧς τὴν Πικαρδίαν κατηρήμωσεν. Ἕνεκα τῶν ἀγώνων τούτων κατέστη ἐπί τινα χρόνον τὸ εἴδωλον τοῦ γερμανικοῦ λαοῦ. Ζηλωτὴς τῶν ἰδεῶν τῆς Μεταρρυθμίσεως, ἐξεδήλωσε τὰς ὑπὲρ αὐτῆς συμπαθείας εἰς μέγαν βαθμόν, ἐκάλεσε δὲ παρ' ἑαυτῷ τὸν Χοῦττεν καὶ τὸν Λούθηρον. Ἔσπευσεν ὁ πρῶτος πρὸς αὐτόν, ἐλπίζων ὅτι ἡ Μεταρρύθμισις ἤθελεν εὕρῃ τὸ ξίφος τῆς ἐνεργείας καὶ τῆς ἐκτελέσεως τῶν ἰδεῶν αὐτῆς κατὰ τῆς ἀρχαίας τάξεως, τῆς ἐκπροσωπουμένης τότε ὑπὸ τοῦ Πάπα, τοῦ Αὐτοκράτορος καὶ τῶν

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ ΣΧΟΛΗ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ ΤΟΜΕΑΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΚΗΣ ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ Θ. ΠΑΠΑΔΗΜΑ ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: ΕΠ. ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Θ. ΠΑΠΑΔΗΜΑ
Ε.Φ.Δ. της Κ.τ.Π ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2006

ἐπιφανεστάτων ἡγεμόνων, κοσμικῶν καὶ ἐκκλησιαστικῶν, τῆς Γερμανίας. Ἐν ἔτει 1522 ὁ Σίκκιγγεν, ἄγων μεθ' ἑαυτοῦ ἱκανοὺς ἄνδρας, ἐβάδισε κατὰ τοῦ Ἐκλέκτορος ἀρχιεπισκόπου τοῦ Trier, ὃν καὶ ἐπολιόρκησεν ἐν τῇ πρωτευούσῃ αὐτοῦ. Ἀλλ' ἄλλοι ὁμοταγεῖς καὶ ὁμόφρονες ἡγεμόνες ἔσπευσαν εἰς συνδρομήν.

Ὁ Σίκκιγγεν, στενοχωρηθείς, ἠναγκάσθη νὰ λύσῃ τὴν πολιορκίαν, καὶ διελύθη οὕτω τὸ ὄνειρον τοῦ Χοῦττεν καὶ τῶν μετ' αὐτοῦ ζηλωτῶν νέας τάξεως πραγμάτων, ἡ κατάργησις τοῦτ' ἔστι τῶν τιμαριωτικῶν ἡγεμονιῶν. Ἀμφότεροι οἱ ἱππόται οὗτοι, ὅ τε Χοῦττεν καὶ ὁ Σίκκιγγεν, ἐπεκαλέσθησαν τὴν παρέμβασιν τοῦ Λουθήρου ἐν τοῖς πολιτικοῖς πράγμασι τῆς Γερμανίας· κατενόουν ὅτι ἡ παρέμβασις αὕτη θὰ εἶχε μεγάλην σημασίαν διὰ τὸν γερμανικὸν κόσμον, ἐφ' οὗ τὸ κράτος τοῦ Λουθήρου ἦτο μέγα. Ἀλλ' ὁ θρησκευτικὸς Μεταρρυθμιστὴς δὲν ἐνόει νὰ παρεκκλίνῃ τῆς κατὰ πρῶτον διαχαραχθείσης ὁδοῦ. Ὁ αἰὼν δὲν ἦτο ὥριμος διὰ τὸ ἰδανικὸν τοῦ Χοῦττεν καὶ τοῦ Σίκκιγγεν· μόνον θρησκευτικὰ ζητήματα ἠδύνατο νὰ κατανοήσῃ καὶ περὶ αὐτῶν διεφέρετο· οὕτως ὁ ἀποστάτης μοναχὸς ἀπέσχε πάσης συμπράξεως μετὰ τῶν δύο μεγαλωνύμων ἀγωνιστῶν τῶν χρόνων ἐκείνων. Ἐν ἔτει 1523 ὁ Σίκκιγγεν, πολιορκηθεὶς ἐν τῷ τιμαριωτικῷ αὐτοῦ πύργῳ ὑπὸ τριῶν παραρρηνίων ἡγεμόνων, εὗρε τὸν θάνατον. Μετά τινας μῆνας, ἐστερημένος παντὸς στηρίγματος, μὴ ἐννοούμενος ὑπὸ τῶν ἰσχυρῶν τῆς ἐποχῆς, μετέστη τοῦ βίου καὶ ὁ Οὐλερῖχος Χοῦττεν. Ἐν τῇ ἱστορικῇ πινακοθήκῃ τοῦ αἰῶνος ἐκείνου, τοῦ τοσοῦτον γονίμου εἰς μεγάλους χαρακτῆρας καὶ εὐγενεῖς ἀφοσιώσεις, ἡ φυσιογνωμία τοῦ Χοῦττεν εἶνε ἡ εὐγενεστάτη καὶ ἡ συμπαθητικωτάτη. Δὲν ἔσχε τὴν ὑπέροχον ἐπιβολὴν τοῦ Λουθήρου· ἡ ἰδιοσυγκρασία αὐτοῦ δὲν ἦτο ἡ προσήκουσα,

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ ΣΧΟΛΗ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ ΤΟΜΕΑΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ ΕΡΕΥΝΩΝ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: ΕΠΙΚΟΥΡΟΣ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Θ. ΠΕΤΣΙΟΣ
Ε.Κ.Δ.τ.Π.Κ.τ.Π ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2006

ἵνα ἀναλάβῃ καὶ διεκπεραιώσῃ ἔργον τοσοῦτον εὐρύ, οἷον ἡ θρησκευτικὴ μεταρρύθμισις· ἀλλ' ἦτο τολμηρός, εὐγενής, ἐνθουσιώδης, ἀκατάβλητος, μὴ διστάζων ἔναντι τῶν κινδύνων, ἤρκει, ὅτι ἔμελλε νὰ ἐπιτευχθῶσιν οἱ προσφιλεῖς αὐτῷ πόθοι. Σύνθημά του ἦτο *Jacta alea esto*. Ἀλλ' αἱ ἰδέαι, ὧν τὴν πραγμάτωσιν ἐπεζήτει, εἰ καὶ εὐρύτεραι ὁμολογουμένως τῶν τοῦ Λουθήρου, ἦσαν πρόωροι, ἀκατανόητοι διὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην, παρ' ὀλιγίστων μόνον πνευμάτων δυνάμεναι νὰ κατανοηθῶσιν. Ἔζησεν ὡς ἀληθὴς ἱππότης τῶν γραμμάτων, τῶν ἐθνικῶν ἰδεῶν, περιπλανώμενος ἐντὸς καὶ ἐκτὸς τῆς Γερμανίας πρὸς διάδοσιν καὶ ὑποστήριξιν τοῦ μεγάλου ἀγῶνος τῶν χρόνων ἐκείνων διὰ τοῦ λόγου καὶ τοῦ ξίφους. Ἐνόμισεν ὅτι ἠδύνατο νὰ εὕρῃ ἐν τῷ αὐτοκράτορι Καρόλῳ κατὰ πρῶτον, παρὰ τῷ Σίκκιγγεν ἀκολούθως, τὰ ἰσχυρὰ στηρίγματα τοῦ κηρύγματος τῆς Μεταρρυθμίσεως, ἥτις κατ' αὐτὸν ὤφειλε νὰ ἐξέλθῃ τοῦ στενοῦ ἐκκλησιαστικοῦ κύκλου καὶ νὰ καταστῇ κοινωνικὴ καὶ πολιτική. Ἀλλ' ὁ μὲν πρῶτος δὲν κατενόησε τὴν ἐθνικὴν ἰδέαν, ὁ δὲ δεύτερος ἔπεσε προώρως ἀγωνιζόμενος ὑπὲρ αὐτῆς, μὴ ὢν ἀναντιρρήτως ὁ ἔνοπλος προφήτης τῆς ἐποχῆς, ὁ δυνάμενος διὰ τοῦ ξίφους νὰ ἐμπεδώσῃ τὸ κράτος τῆς νέας ἰδέας. Καὶ ὁ Χοῦττεν ἀπέθανεν ἐν τῷ μέσῳ τῶν ἀποτυχουσῶν τούτων προσδοκιῶν, μάτην ἐλπίσας καὶ ἀγωνισθεὶς ὑπὲρ τῆς ἀμέσου τοῦ γερμανικοῦ ἔθνους παλιγγενεσίας.

Κατέπεσον προώρως οἱ κάλυκες τοῦ γερμανικοῦ ἔαρος ὑπὸ τὸν ἐπισκήψαντα παγετὸν τοῦ ἐθνικοῦ χειμῶνος, ἐμαράνθησαν τὰ πρωΐμως ἀναθαλόντα δίδυμα ἄνθη. Οἱ δύο ἱππόται τοῦ Ρήνου, οἱ τολμηρότερον πάντων τῶν συγχρόνων συλλαβόντες τὴν ἔννοιαν τῆς ἐθνικῆς ἐξεγέρσεως, ἐξέλιπον ἀνεπιστρεπτεὶ ἀπὸ τῆς σκηνῆς τῆς ἐνεργείας, ἐφ' ἧς ἐναπελείφθη

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ ΤΟΜΕΑΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ ΕΡΕΥΝΩΝ ΝΕΩΤΕΡΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: ΤΟΥ ΚΑΘΗΓΗΤΟΥ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ Θ. ΠΑΠΑΣΙΟΥ
Τμ. Δ.Ε.Ε.Ε. Κ.τ.Π ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2006

ὁ Λούθηρος καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ συντηρητικοί, οἱ φρονοῦντες ὅτι θρησκευτικὴ μόνον μεταρρύθμισις ὤφειλε νὰ τελεσθῇ κατὰ τὸν χρόνον ἐκεῖνον, δυναμένη νὰ τύχῃ τῆς συνδρομῆς τῶν ἰσχυρῶν ἀρχόντων τῆς Γερμανίας.

Ὅτε μετ' ὀλίγον, ἐν ἔτει 1525, ὑπὸ τὴν ζωηρὰν ἐνέργειαν τῆς μεταρρυθμιστικῆς κινήσεως ἄλλη τάξις τῆς Παραρρηνίου Γερμανίας, οἱ χωρικοί, ἐπανίσταντο ὑπὲρ νέας τάξεως πραγμάτων, ριζοσπαστικωτέρας τῶν ἰδεῶν, ἃς ὑπεστήριζον οἱ περὶ τὸν Χοῦττεν καὶ τὸν Σίκκιγγεν, ὁ Λούθηρος δὲν ἐτήρησε πλέον τὴν αὐτὴν ἐπιφυλακτικὴν θέσιν, ἣν ὀλίγῳ πρότερον εἶχεν. Οἱ χωρικοὶ καὶ οἱ μετ' αὐτῶν ὁμοφρονοῦντες Ἀναβαπτισταὶ ἐστράφησαν πρὸς τὸν Λούθηρον, ἀλλ' ἐπὶ ματαίῳ. Ὁ ὀξυδερκὴς μοναχὸς κατενόει ἐκ τῶν προτέρων τὴν ματαιότητα καὶ τὴν ἀπόνοιαν τοῦ ἐγχειρήματος, δι' οὗ μονονουχὶ ἐπεζητεῖτο ἡ πλήρης κατάργησις τῆς ἰδιοκτησίας καὶ ἡ κοινογαμία. Οἱ προφῆται τῆς ἐπαναστάσεως ταύτης, ἧς ἡγεῖτο ὁ ἐκ Μοναστηρίου Θωμᾶς Münzer, εὐγενὴς ἀλλὰ πεπλανημένος ἀνήρ, ἀπεμακρύνθησαν μετ' ὀλίγον τῆς Σχολῆς τῆς Βιττεμβέργης, ἧς ὑπέρτατος Ποντίφιξ ἦτο ὁ Λούθηρος, διὰ νὰ ἱδρύσωσι νέαν τάξιν πραγμάτων, βασιζομένην ἐπὶ τῆς κοινότητος τῶν γυναικῶν καὶ τῶν κτήσεων. Ὁ Λούθηρος κατῆλθε τότε εἰς τὸν ἀγῶνα, οὐχὶ ἵνα ἐνισχύσῃ, ἀλλ' ὅπως καταπολεμήσῃ τὴν ἐπίφοβον αἵρεσιν, ἥτις διευθυνομένη ὑπὸ τοῦ τολμηροῦ ἀρχηγοῦ, τοῦ Münzer, ἠπείλει τὰ καθεστῶτα. Ὁποία δοκιμασία διὰ τὸ ἔργον τοῦ Λουθήρου! Δὲν εἶχον ἐξέλθῃ οἱ Ἀναβαπτισταὶ ἐκ τοῦ κηρύγματος αὐτοῦ; Δὲν ἐξετίθετο τοῦτο ὡς ἀναρχικὸν καὶ ἐπικίνδυνον ἐκ τῶν ἐκδηλουμένων πόθων καὶ καταστροφῶν ἀχαλινώτου δημοκρατικῆς ἐξεγέρσεως; Ὁ προφήτης τῆς Μεταρρυθμίσεως ἐνόμισεν ἐπιβαλλόμενον αὐτῷ καθῆκον ν' ἀποκηρύξῃ τὴν ἐπί-

ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ ΚΑΝΝΙΩΝ ΤΟΜΕΑΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: ΕΠ. ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΠΕΤΣΙΟΣ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ ΤΜΗΜΑ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2006

φοβον αἵρεσιν. «Ἐκ τοῦ μέσου ἡμῶν ἐξῆλθον, ἐπεφώνει ἔν τινι ἐπιστολῇ ὁ Λούθηρος, ἀλλὰ δὲν ἦσαν ἡμέτεροι». Ἀληθῶς· ὁ Θωμᾶς Münzer, τραφεὶς ἐν ταῖς ἀρχαῖς τῆς θρησκευτικῆς Μεταρρυθμίσεως, προέβη οὐχ ἧττον περαιτέρω, ἐπιζητῶν πλήρη κοινωνικὴν καὶ πολιτικὴν μεταμόρφωσιν, χωρὶς νὰ λάβῃ ὑπ' ὄψει τὰς ὑφισταμένας συνθήκας ἐν Γερμανίᾳ. Ἐκ τούτου διεκύβευε τὰ συμφέροντα τῆς θρησκευτικῆς Μεταρρυθμίσεως, ἐξηνάγκασε δ' οὕτω τὸν Λούθηρον νὰ προβῇ εἰς ἀποδοκιμασίαν αὐτοῦ καὶ καταδίκην.

Ἡ ἐξέγερσις ἐκείνη τῶν χωρικῶν τῆς παραρρηνίου Γερμανίας κατεπνίγη ἐν τῷ αἵματι τῶν ἀποστατῶν. Ἰδέαι τολμηραί, ἀνατρεπτικαὶ τῆς καθιερωμένης κοινωνικῆς τάξεως, ἦτο ἀδύνατον νὰ τύχωσι σοβαρῶν ὑπερασπιστῶν. Ἐν τῷ κατὰ τῶν ἀναρχικῶν τούτων κινημάτων ἀγῶνι ἔμελλε νὰ πρωταγωνιστήσῃ ὁ Λούθηρος, παρασχὼν οὐ σμικρὰς ὑπηρεσίας εἰς τὰ τότε πολιτικὰ καθεστῶτα, ἀλλ' ἐπισύρας καθ' ἑαυτοῦ τὴν δυσμένειαν τοῦ γερμανικοῦ λαοῦ, οὗ ἐπὶ τοσοῦτον χρόνον ὑπῆρξε τὸ εἴδωλον καὶ ὁ προφήτης.

Ἐν ἔτει 1546 παρέδωκε τῷ πνεῦμα τῇ αἰωνιότητι εἷς τῶν μεγίστων ἀνδρῶν τῶν νεωτέρων χρόνων, ὁ πρωτοστάτης τῆς γερμανικῆς Μεταρρυθμίσεως, γέρων ἤδη, κεκμηκὼς ἐκ τῶν ἀγώνων καὶ τῶν ταλαιπωριῶν τοῦ βίου, ἀλλ' οὐδέποτε ἀπολέσας τὸ θάρρος περὶ τῆς ἐπιτυχίας τοῦ μεγάλου ἔργου, οὗ αὐτὸς ἔθηκε κατ' ἐξοχὴν τὰ ὁριστικὰ θεμέλια. Ἔβλεπε μετ' εὐχαριστήσεως τὸ κήρυγμα αὐτοῦ διαδιδόμενον βαθμηδὸν ἐντὸς καὶ ἐκτὸς τῆς Γερμανίας. Ἡγεμόνες καὶ λαοὶ ἀπεδέχοντο τὸν νέον λόγον, ἀλλὰ καὶ ἡ κατ' αὐτοῦ ἀντίδρασις τῆς παπικῆς πολιτικῆς ἐξεδηλοῦτο μεγαλητέρα. Ἡ ζωηρὰ ἐξέγερσις τοῦ μεταρρυθμιστικοῦ αἰσθήματος ἐντὸς καὶ ἐκτὸς τῆς Γερμανίας ἦτο νουθετικὸν ἄγγελμα διὰ τὸν Ρωμαῖον Πον-

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ ΦΙΛΟΣΟΦΙΚΗ ΣΧΟΛΗ ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ ΕΡΕΥΝΩΝ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΑΣ ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: Ι. Κ. ΚΑΡΑΓΙΑΝΝΟΠΟΥΛΟΣ ΚΑθηγητής Ε.Κ.Π.Π.
Ε. Κ. Π. Π. Κ.τ.Π ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2006

τίφικα περὶ τοῦ ἐπικειμένου κινδύνου. Καὶ ἤρξατο ἀμέσως ἡ μεγάλη ἐκείνη ἐργασία τοῦ Πάπα κατὰ τῆς Μεταρρυθμίσεως, ἥτις οὐκ ὀλίγον συνετέλεσεν εἰς τὴν μὴ γενικὴν ἐξάπλωσιν τοῦ νέου κηρύγματος. Ἡ πάλη μεταξὺ τῶν δύο ἰδεῶν καθίσταιο τραχυτέρα καὶ βιαιοτέρα· στάδιον δ' αὐτῆς ἐπ' ἀνυπολογίστοις ζημίαις ἡ Γερμανία. Ἐν μέσῳ τοιούτου ἰδεῶν ἀνταγωνισμοῦ καὶ κυκεῶνος, ὁποῖα ἆρά γε ὁράματα διετάραξαν τὰς τελευταίας στιγμὰς τοῦ ἐς ἀεὶ ἀποδημοῦντος ἀπὸ τοῦ κόσμου τούτου προφήτου; Ἔμελλε νὰ ἐπέλθῃ ὁριστικὸς ὁ θρίαμβος τῆς ἰδέας αὐτοῦ καὶ ἡ δι' αὐτῆς ἀναγέννησις τῆς Γερμανίας, ἢ ἡ αὖθις κατίσχυσις τοῦ Καθολικισμοῦ, ὡς ἤρξαντο ὑποδεικνύοντα σημεῖά τινα τῶν καιρῶν ἐκείνων; Ἐπάτησε τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας, ἔπεσον τὰ τείχη τῆς Ἰεριχοῦς, ἅμα τῷ ἤχῳ τοῦ κηρύγματος. Ἀλλ' ἡ ὁριστικὴ κατάκτησις τῆς Σιών, τὸ ἀπ' αἰώνων ἀπόκρυφον ἰδεῶδες τοῦ γερμανικοῦ λαοῦ, τὸ κέντρον τῆς ἐργασίας τῶν ἐκλελιπότων φίλων Χοῦττεν καὶ Σίκκιγγεν;

Ἐν τοιαύταις βεβαίως ἀμφιβολίαις ἐξέπνευσεν ὁ Μεταρρυθμιστής.

Ὁ Λούθηρος δὲν ἦτο ὁ προωρισμένος ἔνοπλος προφήτης τῆς νέας ἰδέας, οὐδὲ ὁ αἰὼν αὐτοῦ ἦτο ὁ κατάλληλος πρὸς τοῦτο. Ἡ δὲ Γερμανία ἦτο πεπρωμένον νὰ ὑποστῇ πολλὰς ἔτι ταλαιπωρίας, ν' ἀποπειραθῇ πολλάκις τῆς ἐπιτεύξεως τῶν ἐθνικῶν πόθων, μέχρις οὗ ἀποκαλυφθῇ ἐν τῇ ἱστορικῇ αὐτῆς ἐξελίξει ὁ Λούθηρος τῆς πολιτικῆς παλιγγενεσίας.

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ
ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ ΚΑΙ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ ΤΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ
ΔΙΕΥΘΥΝΩΝ ΕΠΙΚΟΥΡΟΣ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Θ. ΠΕΝΙΟΣ
Ε.Υ.Δ της Κ.τ.Π
ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2006